

Vlast i moć, vlastela moravske Srbije od 1365. do 1402. godine je kvalitetan zbornik radova, na kojem je radio niz historičara, kako iz Srbije, tako i iz regiona. Nesumnjivo je da je ovaj zbornik znanje o dešavanjima u moravskoj Srbiji u periodu najveće moći srpske vlastele podigao na jedan viši nivo. Ovakvo djelo predstavlja osvježenje za srpsku historiografiju i služi kao dobra osnova novijim generacijama historičara da kvalitetnim istraživanjima uđu dublje u izučavanje teme koje su ovdje načete.

AMER MASLO

**Марко Шуица, Вук Бранковић.
Славни и велможни господин,
Evoluta, Београд, 2015, 194 str.**

Razdoblje druge polovine 14. stoljeća smatra se ključnim i prelomnim periodom srpske srednjovjekovne historije pa mu je stoga posvećivana dužna pažnja još od početaka razvoja kritičke historiografske misli. Proglašenje i propast Srpskog carstva, rast oblasnih gospodara, okršaji s osmanskim Turcima u velikim vojnim srazovima na Marici i Kosovu 1371. i 1389. godine, sudbina Srbije poslije Kosovske bitke te podjela na Lazareviće i Brankoviće, usjekli su se u narodno pamćenje a i danas zaokupljaju nacionalnu imaginaciju te se historičari moraju konstantno truditi da razdvoje pozitivno znanje nastalo na osnovu historijskih izvora od daleko popularnijih legendi i mitova kosovskog ciklusa. Iz tog procjepa izrasta jedna ličnost prema kojoj je epska legenda bila sasvim sigurno najnepravednija, a to je Vuk Branković, bezrazložno optužen za nevjeru, prevrtljivost i izdaju. Iako je još 1888. godine Ljubomir Kovačević (*Godišnjica Nikole*

Čupića, knj. X, 215-301) naučnim metodom i kritičkim pristupom razbio mit o Vukovoj krivici, rezultati njegovog istraživanja zaživjeli su samo u učenim historiografskim krugovima, dok je iskrivljena slika davno prošlih vremena, formirana u epskom sjećanju, i dalje ostala toliko snažna da se Vuk Branković i danas u velikim dijelovima publicistike i javnog mnijenja smatra tipičnim antiherojem i nacionalnim simbolom izdaje. Takvo mišljenje bilo je potrebno revidirati pa je stoga Marko Šuica, nastavnik na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu, sebi stavio u zadatak da napiše svojevrsnu apologiju Vuka Brankovića, u formi moderne historiografske sinteze, zasnovane na primarnim izvorima i modernim metodološkim postulatima

U dosadašnjim istraživačkim radovima Šuica se istakao kao autor jedne knjige – *Nemirno doba srpskog srednjeg veka* (Beograd, 2000), što je zapravo prerađena i dopunjena verzija njegovog magistarskog rada, te više stručnih i naučnih radova o temama iz političke i društvene historije Srbije s kraja 14. stoljeća. Doktorat pod naslovom *Srpske zemlje između Turske i Ugarske od kosovske do angorske bitke* odbranio je 2006. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu, a posebno je zapažen njegov angažman na unapređenju nastave historije iz kojeg je izraslo nekoliko školskih udžbenika te stručnih tekstova u kojima se analizira stanje predmeta historija u školama.

Autor je djelo započeo svojevrsnim obrazloženjem svoje istraživačke pozicije i objašnjenjem zbog čega se odlučio pisati biografsku pripovjest o Vuku Brankoviću. Potom je čitateljima predstavio historijske izvore i naučna istraživanja na kojima je gradio ili nadograđivao svoje postavke. Osnovna tema knjige izložena je kroz osam zasebnih

poglavlja u kojima se obrađuju različita pitanja i problemi vezani za Vukov život i njegovu djelatnost. Prvo poglavlje tematizira porijeklo i porodicu glavnog lika ove priče. Tu Šuica ispituje informacije o Vukovim najstarijim poznatim precima, piše o njegovom ocu, sevastokratoru Branku Mladenoviću, te poznatim braći i sestrama. Drugo poglavlje ima za cilj obezbjeđenje šire kontekstualizacije čitatelju te predstavlja političke i društvene prilike u razdoblju posljednjih godina srpskog carstva, od 1365. do 1371. godine, i to kroz prizmu nastanka oblasnih gospodara u Srbiji, dolaska Turaka na Balkan i sudbonosne bitke na Marici. Nakon toga autor analizira Vukov položaj među drugim oblasnim gospodarima tokom osme decenije 14. stoljeća, i njegov uspon u razdoblju pred bitku na Kosovu. Upravo u tom periodu osmanski pritisak na srpske velikaše postaje skoro nesnošljiv pa gotovo svo to vrijeme, posebno od 1386. godine, Vuk Branković i njegov tast knez Lazar Hrebeljanović provode u pripremi za obračun s Turcima. Peto poglavlje je u potpunosti posvećeno Kosovskom boju i događajima koji su mu prethodili. Bosanskoj publici će posebno biti zanimljiv autorov prikaz sukoba osmanske i bosanske vojske u bici kod Bileće 1388. godine u kojem se potkralo nekoliko pogrešnih tvrdnji koje, međutim, ne umanjuju cjelokupni pozitivan dojam djela. Naime, kao osmanski vojskovođa u ovom srazu je imenovan Lala Šahin iako je on život okončao nekoliko godina ranije, a upitna je i konstatacija da Turci nisu više napadali Bosnu i bosanske granice za života kralja Tvrtka. Daleko važnije za temu knjige bilo je pitanje držanja Vuka Brankovića tokom Kosovske bitke, gdje je Šuica još snažnije naglasio činjenicu da suvremeni vjerodostojni izvori ne spominju Vukovu izdaju, te je zaključio

da su tmurna vremena postkosovskog razdoblja zamaglila političke poteze glavnih aktera tako da ih ni suvremenici, niti kasniji historičari nisu mogli ispravno razumijeti i sagledati. U tome se, također, izgubilo iz vida da je možda i sam knez Lazar odredio zeta Vuka za svoga nasljednika, zaštitnika države i porodice. Međutim, stvarnost je bila drukčija od želja i mogućnosti, pa je iz nesporazuma o naslijeđu, odnosno iz razmišljanja stavova Vuka Brankovića i Lazare u udovice Milice, izrastao porodični razdor koji je vjerovatno još u prvim narednim generacijama oblikovao iskrivljenu sliku Vukovog položaja u tim dešavanjima. Ta slika se kasnije u legendarnoj i narodnoj tradiciji pretvorila u topos o otvorenoj izdaji pa je na Vuka prebačena sva odgovornost za pogibiju kneza Lazara i propast srpske države.

U posljednja tri poglavlja Šuica izlaže historijat prelomnih godina Vukovog života, provedenih prvo kao "gospodar Srba" od 1389. do 1391, a zatim kao vazal sultana Bajazita od 1392, da bi poslije sastanka u Seru 1393. odabrao put otpora Turcima. I dok se knez Stefan Lazarević borio na strani Turaka protiv kralja Žigmunda i evropskih vitezova u bici kod Nikopolja, Vuk Branković je u Srbiji predstavljao opoziciju osmanskoj vlasti. No, ishod ove bitke bio je presudan i za njega pošto je upravo u tom periodu dospio u osmansko zarobljeništvo u kojem je život i okončao kao "ugroženi vladar" 6. oktobra 1397. godine. Na samom kraju autor daje i kratak osvrt na sudbinu Vukovih nasljednika poslije njegove smrti, te na zaostavštinu Vuka Brankovića.

Iz Šuicine monografije proizilazi da je Vuk Branković, sasvim suprotno od legendarne slike, bio pozitivna pojava na političkoj sceni izrasloj iz ruševina Srpskog carstva te da je njegova krivica "jedna od najvećih

zabluda i zloupotreba u srpskoj istoriji”. Na oblikovanje negativne slike o Vukovoj ulozi u Kosovskoj bici presudan utjecaj imala je okolnost da su više političke sreće od njega nakon 1389. godine imali nasljednici kneza Lazara, koji su djelomično i odgovorni za potiskivanje uspomene na Vuka Brankovića. Držanje ovog srpskog oblasnog gospodara prema Turcima u posljednjoj deceniji 14. stoljeća ključno je za razumijevanje tadašnjih osmanskih napada na Bosnu jer su skoro svi putevi prema Bosanskom kraljevstvu vodili preko njegovih posjeda. Time ova knjiga dobija i konkretan značaj za bosanske istraživače kojima će ona predstavljati osnov razumijevanja srpsko-osmanskih odnosa kroz prizmu skoro zanemarenog Vuka Brankovića. Pisana lijepim narativnim stilom, nevelika obimom, usmjerena kako prema stručnoj tako i široj javnosti, knjiga Marka Šuice o Vuku Brankoviću, *slavnom i velmožnom gospodinu*, predstavlja značajno historiografsko djelo te se može toplo preporučiti za čitanje.

EMIR O. FILIPOVIĆ

Esad Kurtović, *Konj u srednjovjekovnoj Bosni*, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo 2014, 825 str.

Knjiga “Konj u srednjovjekovnoj Bosni” autora dr. Esada Kurtovića u bosansko-hercegovačkoj medievalistici predstavlja pionirski napor u sistematiziranju jedne potpuno zanemarene teme. U sjeni političke historije koja se mjerila i koja će se mjeriti veličinom i karakterom vladarske ličnosti, ili vještinom feudalnih velikodostojnika, u sjeni građevinskih, umjetničkih i uopšte kulturnih dosega jedne srednjovjekovne zajednice, koji su uvijek bili posljedicom regionalnih i

evropskih ekonomskih gibanja, nedovoljno osvijetljen i nedovoljno poznat i priznat stajao je mali, brdski, izdrživi i otporni: konj. Taj potomak indoevropskog konja Equus Tarpan, korišten za najteže poslove poput oranja, vuče, prijevoza i prijenosa robe, putnika, konjanika, ratnih sprava, ali i za poslove poput prijenosa novca, informacija i ideja, predstavljao je osnovnu pokretačku snagu feudalnog društva na kopnu, kako u ratu tako i u miru. Teško je zapravo zamisliti ijednu javnu aktivnost srednjovjekovnog čovjeka, u kojoj nije, ili u koju nije mogao biti uključen konj. Iako je njegova važnost za feudalno društvo iz današnje perspektive teško saglediva, suvremenici, prema onome što nam je danas – pogotovo nakon Kurtovićevo rada, dostupno o njegovoj ulozi i važnosti očigledno nisu imali nikakve dileme. Vrijednost konja, da citiramo autora, bila je tako stabilna da je konj sam postao mjerom vrijednosti. Ne samo u slučaju bosanskog srednjovjekovlja, ta životinja je postala statusni simbol srednjovjekovnog čovjeka jednako kao što je postala i simbol koji je svoje mjesto dobio u heraldičkim predstavama najvišeg sloja društva, odnosno u kulturnoj memoriji “običnih” ljudi (uglavnom na nadgrobnim spomenicima). U simboličkom kodu konjaničkog portreta – simbola vladajuće kuće, čiji se korijeni mogu vezati za zapadnoevropsku tradiciju a koji je neke od ponajboljih reprezentacija dobio u obliku velikih kraljevskih, dvostranih, prijestolnih i konjaničkih pečata bosanskih kraljeva, zajednica jahača-viteza i bojnog konja predstavlja izraz jedinstva i uslovljene povezanosti tih dvaju najvećih snaga svoga vremena. Objedinjavanjem ta dva simbola u čvrstu, dugotrajnu, formalnu i zvaničnu heraldičku figuru jasno je definirano mjesto i uloga konja u srednjem vijeku.